

Isjava VITOMIRA MEDAREVIĆA,  
trgovačkog pomoćnika, rođj.  
14. VI 1912. u Piskanji, sred  
Studenički  
učesnika u proboju logora  
Cpveni Krst, 12. III 1942. g.

Obradio Božica Brankić,  
spoljni saradnik Narod-  
nog muzeja, BiH, i  
Vlastimir Kretić, steno-  
daktilograf

### IZJAVA VITOMIRA MEDAREVIĆA

Posle kapitulacije stare Jugoslavije neki drugovi su me u više mahova pozivali na sastanke, kada su vršile pripreme za dizanje ustanka. Iste godine stupio sam u Rudarsku četu Kopaničkog odreda, u kojoj sam ukore postao desetar. Posle Prve neprijateljske ofanzive ~~počeo sam na Kopaonik da bi se skupili i pokušali da se prebacimo na Bosnu, pošto nam je odstupnica presječena. Uhapšen sam u Čekanići od strane četnika, odatle odveden u Rašku, gde me je saslušavao MILANOVIĆ. Iz Raške sam sproveden u četvrtom transportu, 28. I 1942. godine za BiH. Sprovedio me je kao i raniji transport šandracijski narednik KRŠMAN KARIKOVIC. Prošli smo u Kraljevu 29. I 1942. Čekajući na voz za Lepovo u restoraciji u Kraljevu dolazile su neke žene u ornini i htele da linčuju VULA VUKAŠINOVIĆA, fotografa iz Kraljeve, koji je inače sa svojim 6-7 ljudi bio u našem transportu, okrivljujući ga da je on jedan od krivaca za blokadu i napad na Kraljevo. Jedan fotograf je tražio da slika transport, ali to KRŠMAN nije dao, ali je dozvolio da se slika samo VULE i onaj sa kojim je okevan. Tu je VULU dolazio neki njegov pobratim, koji mu je doneo i rakije i hrabrio ga. Vule mu je govorio: "Što, ja sam vazak, zato što sam skidao Nemcima glave".~~

Pre polaska neki oficiri iz nemačke komandature tražili su VULA, ali se to KRŠMAN nije pristao, te iz das sa-  
mo broj sprovedenog iz tu, napominjući da ga otuda tražak.

Pa dolasku u Lepovo čekali smo na voz. Za vreme čekanja dolazio nam je jedan bugarski sanitetski kapetan, te je razgovarao sa nekim, naročito sa ŽIČOM MARČIČIĆEM koje je pri rastanku dao pakicak cigareta - pakle i 50 dinara.

- 2 -

Izjava VITOMIRA MEDAREVIĆA,  
trgovačkog pomoćnika, rođj.  
14. VI 1912. u Piskanji, srez  
Studenički  
učesnika u probuju logora  
Crveni Krst, 12. II 1942. g.

Obradio Nožica Branko,  
spoljni saradnik Narod-  
nog muzeja, Niš, i  
Vlastimir Krstić, steno-  
daktilograf

Posle kapitulacije stare Jugoslavije neki drugovi su me u više mahova pozivali na sastanke, kada su vršene pripreme za dizanje ustanka. Iste godine stupio sam u Rudarsku četu Kopaoničkog odreda, u kojoj sam uskoro postao desetar. Posle Prve neprijateljske ofanzive pokušali smo da se prebacimo za Bosnu, pošto nam je odstupnica presečena. Uhapšen sam u Gokčanici od strane četnika, odatle odveden u Rašku, gde me je saslušavao MILANOVIĆ. Iz Raške sam sproveden u četvrtom transportu, 28. I 1942. godine za Niš. Sprovodio me je kao i raniji transport žandarmerijski narednik KRSMAN MARINKOVIĆ. Pre-noćili smo u Kraljevu 29. I 1942. Čekajući na voz za Lapovo u restoraciji u Kraljevu dolazila su neke žene u crnini i htele da linčuju VULA VUKASINOVIĆA, fotografa iz Kraljeva, koji je inače sa svojih 6-7 ljudi bio u našem transportu, okrivljujući ga da je on jedan od krivaca za blokadu i napad na Kraljevo. Jedan fotograf je tražio da slika transport, ali to KRSMAN nije dao, ali je dozvolio da se slika samo VULE i onaj sa kojim je okovan. Tu je VULU dolazio neki njegov pobratim, koji mu je doneo i rakije i hrabrio ga. Vule mu je govorio: "Eto, ja sam vazah, zato što sam skidao Nemcima glave".

Pre polaska neki oficiri iz nemačke komandature tražili su VULA, ali na to KRSMAN nije pristao, te im dao samo broj sprovednog lista, napominjući da ga otuda traže.

Posle dolaska u Lapovo čekali smo na voz. Za vreme čekanja dolazio nam je jedan bugarski sanitetski kapetan, te je razgovarao sa nekima, naročito sa ŽIKOM MARKOVIĆEM, kome je pri rastanku dao paklicu cigaret - paklo i 50 dinara.

- 2 -

malom spavatišću 30. I 1942. Produžili smo put za Niš. U četničkom štabu Koste Pećanca dočekao nas je načelnik štaba, major MIKIĆ, pa smo odatle sprovedeni u specijalnu policiju gde smo prenoćili. Ušli u prostorije ledja o ledja. Dva nemačka stara oficira, neprimetno pridivši, posmatraju, čude se i kao za sebe primedaju: "Kako se ovo može dogoditi?"

31. I - 42. Odvedeni smo na kupanje i parenje odela

Uskoro dođe 1. II 1942. Preuzeti smo od Gestapoa i sprovedeni u nemački logor na Crvenom Krstu. Po dolasku u logor detaljno smo pretrešeni, kada nam je sve oduzeto, posle čega smo uvedeni u sobu broj 12. Za vreme predavanja VULE VUKAŠINOVIĆ nije smeo da preda dva revolveraska metka, koja je imao, već ih je spustio pored sebe u sneg.

Haser proziva oko 80 ljudi, kojima po završenom prozivanju u sobi smo našli sve drugove oterane ranije pri transportu, kao i neke od Jagodine, Čuprije, Kruševca, medju kojima je bilo i policijskih zatvorenika, koji su se kraće zvali - kriminalcima. U sobi je našim dolaskom bilo oko 150 ljudi. Uskoro, po našem dolasku, ušao je jedan nemački podoficir držeći medju prstima dva revolveraska metka i pitao: "Ko je imao ovo"? Kako se nije javljao niko, to nas izvedu i ponovo uz batine pretresu.

10. II 1942. g. Prozivanje je učinilo da se većom rešenosti iduće noći sunas izvodili i tukli kao i ranije drugove - svučene na stolu, pendrecima. večernju šetnju se ne strpljenjem, jer to je bila nada na slobodu.

Odmah po dolasku doznao sam o planu za bekstvo, po kome je bilo predviđeno ko će da da znak, na zbornom mestu, kada se posle prebrojavanja od strane komandanta logora, koji je posle komandovanja da se ulazi u sobu, zatim, ko će da napada na komandanta i njegove pomoćnike, na mitraljesko гнездо, na pojedine stražare, na stražaru, da kida telefonsku i električnu liniju, da se stara o teškim bolesnicima i o zarobljenicima, da otvara vrata na sobama i kapiju. Komandanta, stražare vezati kao taoce. Bekstvo po tom planu zakazano je za 10. II 1942. godine. Kriminalci su nešto načuli o planu, radi čega se moralo obazrivije raditi. Električnoj centrali bio je poljaki kleset. Pri islasku u dvorište ništa se ne primeduje, ali

9. II 42. Napolju smo - potpuno goli. Hladnoća velika, kao i sneg. Ogledali smo spakovali i dali da se pari u

- 3 -

malom aparatu za parenje. Mnogi čekaju red za šišanje. Sitna slama je izneta na cijelac ispred kupatila i zapaljena. Prozebli skačemo, goli, bosí po snegu, a najviše po slami koja se malo puši. Mnogi trljaju ledja o ledja. Dva nemačka stara oficira, neprimetno pridjoše, posmatraju, čude se i kao za sebe primećuju: "Ovo može da izdrži samo komunistički bandit". Uskoro dodje na sankama šef gestapoa - Hamer, zbog čega moradosmo da se postrojimo na zbornom mestu onako goli. Pošto komandant predade raport Hameru, koji izvadi spisak i poče prozivati, komandant logora naredi prozvanima da se postrojavaju od sredine sobe taoca prema izlaznoj kapiji.

Hamer prozva oko 80 ljudi, kojima po završenom prozivanju komandant logora naredi da se tako posebno stalno postrojavaju. Kupanje posle odlaska Hamera je brzo izvršeno, isto kao i šišanje, a i odelo je većinom bilo ispareno. Beton u sobi bio je oriban, posut krečom, slama rasturena. Po povratku u sobu nastala su nagađjanja. Zašto je transport odvojen, neki dokazuju da je za sudjenje, neki za Bor, neki za Nemačku, ali niko ono za šta je stvarno.

10. II 1942. g. Prozivanje je učinilo da sa većom rešenošću izvršimo plan; očekuje se pogodan momenat, odnosno puštanje na večernju šetnju. Očekujemo večernju šetnju sa nestrpljenjem, jer to je bila nada za slobodu.

U sumrak izlazimo na mali uzani prostor pozadi zgrade, od koje je na 2-2,5 metra žičana ograda od 1,5 m uz koju je uzgrnut sneg. Od prve žičane ograde na daljini od oko 2 metra je druga ograda isto tako od bodljikave žice, u visini preko 2,5 m. dok je prostor između njih ispunjen gužvama bodljikave žice. Sa obadve strane, uže strane zgrade, po dva stražara, tako da smo se nas 150 ljudi jedva mogli razmimolaziti.

Na uglu šetališta, prema električnoj centrali bio je poljski klozet. Pri izlazu u dvorište ništa se ne primećuje, ali pri povratku na zbornom mestu slika u dvorištu se izmenila. Stražari, komandant i njegovi pomoćnici, do zuba

- 4 -

naoružani mašinkama, na čijim orozima su držali prste, unezvereno su nas gledali. Mnogima je bilo jasno da su naše namere bile otkrivene. Po prebrojavanju stroja, komandant onako izazivački psuje, komanduje, za koje vreme ne skida prste sa oroza mašinke. Ovo učini da Begović, koji treba da dá znak za akciju, ne daje znak. Vraćamo se u sobu. Mnogi gube nadu. Neki su i ljudi, a neki su i radosni što se ovaj dan ovako završio. Ispituje se na koji način je zavera otkrivena. Nešto kasnije su neki izvodjeni radi saslušavanja, a neki i radi batinanja.

11. II 1942. g. Opšta situacija nas primorava da odlučnije ostajemo pri planu, jer je on jedina i poslednja nada. Već se načula vest o kopanju zajedničke rake. Opet se očekuje večernja šetnja. Sve je u znaku napetosti. Kriminalci nešto uznemireniji. Po podne dodje Hamer u pratnji jednog oficira. Nadamo se da će on do večernje šetnje otići. Vreme večernje šetnje dodje. Svi smo opet bili spremni a i teški bolesnici, iako sa otvorenim ranama pored kične na krstima, spremni i oni. Pri izlasku, ništa naročito se ne primećuje u krugu logora. Šetnja u znaku hrabrenja i pobeđe. Kriminalci su pod prismotrom. Po povratku na zbornu mesto - slika ista kao juče, samo pojačana naoružanim Hamerom i njegovim pratiocem, usled čega komandant logora i gefrajteri još više ističu svoju izazivačku drskost. Situacija učini te znak za napad opet ne dodje. Povratak u sobu učini da se mnoga pomiriše sa sudbinom, jer se više nije verovalo u momenat kada bi se plan mogao primeniti. Opet, samo nešto kasnije, neki su izvodjeni na saslušavanje i batinanje. Kriminalci, naročito ACA "kockar" zadovoljni uspehom.

12. II 1942. g. Hleb je donet pred ručak. Jevrejini koji obično donosi hleb, obavestio nas je: "da su rake iskopane i da se ide ujutru u četiri časa kamionima." Ovo učini da se puštanje na večernju šetnju više i nestrpljivije očekuje. Ali, u vreme puštanja, vrata se ne otvaraju, što učini da su mnogi izgubili nadu. Kasnije no obično vrata se otvaraju, što unese radost kao da dolazi sloboda. Izlazimo brzo, pa i teški bolesnici izlaze. Sve je spremno. Na šetalištu veselost

- 5 -

koja ohrabruje. Na nekoliko minuta pre povratka na zborna mesto neki drugovi videše kad ACA kockar u pratnji jednog stražara, koji je stajao prema klozetu, ode da prijavi bekstvo. Odlazak ACE kockara učini da svi bejasmo načisto da će se bekstvo sprečiti i radi toga iz zbijene mase prema stražari-  
ma na uglu od sobe 12. ču se glas BRANKA BEGOVIĆA: "Izdati smo, napred, drugovi"! Istovremeno nastade gušanje sa dvojicom stražara koji su brzo likvidirani. Čim je nastalo gušanje, neki su već skakali na žice, na koje je stražar od klozeta otvorio vatru i alarmirao ostalu stražu. U tom momentu, bio sam na sredini šetališta. Stražaru kod klozeta dodje u pomoć jedan sa puškomitraljezom, koji se ubrzo zaglavi. U tom momentu sam skočio na žice, ali mi se neko uhvati za ramena, te viknuh: "Puštaj, jer ćemo obadvojica u žice", ali se ovaj pustiti tek kad sam bio na vrhu žice. Prebacim se, ali onoga sa ledja nisam primetio. U kolotovima bodljikave žice istom nisam nikoga video. Sa srednjeg prozora je počeo da dejstvuje mašingever, a i nekoliko pušaka iz zaklona sa strane.

Na Gradskom polju sam primetio mnoge drugove, rasturene da idu u pravcu brda V<sub>1</sub>nik. Uškoro su počele da zavijaju fabričke sirene, a i da padaju svetleće rakete. Zbog toga smo morali da ležemo, a to je doprinelo da se i grupice begunaca rasture. Preko noći našao sam nek ~~oko~~ begunaca: STEVA DEDIĆA, VLADA STOLOVIĆA i dva Ciganina i druge. Istu noć dodjemo u selo Cerje, gde sam radi ispitivanja situacije, sa dva Ciganina svratio u jednu kuću, kada smo rekli da smo pobjegli iz borbe sa Kamenice. Tu smo doznali da ima "šumskih" - odomaćen naziv za partizane, te se i mi, kao takvi javimo radi čega nas domaćin JOVAN lepo dočeka. U selu se napravi čitava uzbuna, što se osećalo naročito lavežom pasa, zbog pristizanja begunaca, te smo bili stalno na oprezu.

13.II 1942.g. Drug JOVAN nas odvede u njegova poja-  
te, gde uskoro dodju drugovi iz Ozrenskog odreda, koji je inače do našeg dolaska imao mali broj aktivnih boraca. Uškoro se saku-  
pi u odredu preko 60 begunaca, te smo uz pomoć mesnih partizana dobili ubrzo odelo, obuču, a što je najglavnije, smestili ranjene i iznemogle drugove.

7.VII 1955.g. Raška,  
oko 8-10č.u kancelariji

Vitomir Medarević, s.r.